

Förstudie: Utveckling av Folkkraft

ESF-förstudieprojekt 23-023-S05 Utveckling av Folkkraft

LO Västsverige 2024

Skribent: Staffan Lindström

Projektledare: Anna Palmér, Tony Pretorius

**Medfinansieras av
Europeiska unionen**

Innehåll

Förstudie: Utveckling av Folkkraft.....	1
Innehåll	3
Sammanfattning.....	4
Inledning	6
Problembeskrivning.....	7
Deltagande organisationer	9
Beskrivning av ”Folkkraft”.....	10
Mål med förstudien.....	11
Metod.....	11
Kunskapsinsamling.....	13
Nuläge.....	13
Omvärld	15
Folkrörelserna inom Folkkraft.....	17
Forskning och projekt.....	18
Måluppfyllelse	21
Slutsatser.....	22
Förslag	24
Till Folkkrafts organisationer	24
Till offentliga myndigheter och kommunala instanser.....	25
Referenser	26
Skriftliga källor.....	26
Muntliga källor	26

Sammanfattning

Folkkraft är ett samarbete mellan sju folkrörelseorganisationer (LO, ABF, HGF, PRO, Folkets Hus & Parker, Verdandi, Unga Örnar) som traditionellt står arbetarrörelsen nära. Organisationerna har tillsammans enorma resurser i många former, de finns i hela landet, de har enorma resurser i form av organisation, mötesplatser och lokaler. Det finns också tusentals volontärer och förtroendevalda som gärna vill bidra.

Vi ville undersöka hur samverkan mellan organisationerna kan bidra till att nå målgruppen vuxna långt från arbetsmarknaden. Vi avgränsade oss till att titta på vad som görs i områden som är socialt och ekonomiskt eftersatta. Det är ofta här vi hittar målgruppen och det är i den typ av områden som Folkkraft-samarbetet har identifierat som prioriterade.

Vårt mål var att hitta en metod för samverkan som skulle hjälpa målgruppen att närma sig arbetsmarknaden och som skulle gå att definiera och duplicera.

Det vi hittade var att för att lyckas med att lyfta invånare på en aggregerad nivå i ett socialt och ekonomiskt eftersatt område så krävs det mycket stor lyhördhet för de lokala förutsättningarna. Men det är uppenbart att det dessutom är samverkan, samordning och långsiktighet som är tre viktiga komponenter för ett framgångsrikt arbete. Stor vikt måste läggas på att skapa tillit mellan de boende i de socialt och ekonomiskt eftersatta områdena och majoritetssamhället i form av organisationer och myndigheter. Här har organiserade mötesplatser en central funktion.

Rent praktiskt har vår undersökning riktat sig inåt i Folkkrafts organisationer men också utåt mot forskningen och lyckade exempel på andra insatser som involverar samverkan mellan civilsamhället, lokalbefolkningen och samhällets institutioner.

Det har kommit en rad forskningsrapporter på området som vi har tittat på. En handlar om Borås stads arbete i stadsdelen Norrby. Vi tittade också på hur Västerås arbetar mot gängkriminalitet och vi har tittat på forskning från Göteborgs universitet om gräsrotsengagemang i socialt eftersatta stadsdelar.

Bostads AB Framtidens rapport om projektet Välkommen till Framtiden har också bidragit till vår undersökning.

Vi har också tagit del av ett pågående Folkkraft-arbete på Motettens Folkets Hus i Malmö som genom kunskapsutbyte mellan medverkande organisationer har lyckats aktivera nya grupper.

Det är uppenbart att det finns stora resurser allokerade i den offentliga ekonomin för att arbeta med vår målgrupp men för att de ska göra mer skillnad behövs några saker både hos civilsamhället och hos det offentliga.

Vi avslutar rapporten med att dra några slutsatser och lämna förslag till civilsamhället och det offentliga.

De tre viktigaste är att jobba långsiktigt, att jobba lokalt och att upprätta mötesplatser för att skapa tillit.

Kunskapsutbyte på alla nivåer är centralt. Liksom att ha lokala mandat över besluten.

Det är också viktigt att formalisera en plan där alla inblandade kan bidra med olika perspektiv. Det skapar förståelse och respekt för olika aktörer.

Det är viktigt att komma ihåg att även om målgruppen inte är organiserad i etablerade strukturer så är den organiserad i gräsrotsengagemang. Och att vägen att närma sig arbetsmarknaden förvisso har med kompetensutveckling att göra men ännu mer med att bygga socialt kapital.

Inledning

Att genomföra en förstudie inom ESF var en helt ny erfarenhet för oss på LO-distriktet i Västsverige.

Vi har lärt oss väldigt mycket under det år som förstudien pågått. Om vår egen organisation, om våra medverkande samarbetsorganisationer i Folkkraft och om civilsamhällets organisation i socialt och ekonomiskt eftersatta områden samt hur offentliga insatser genomförs i olika kommuner.

Målet med förstudien var att hitta en metod för samverkan, som skulle gå att använda som grund för större insatser, för att få människor som inte deltar i arbetsmarknaden att närma sig den. Det vi har funnit är att metoden samverkan är grunden i nästan alla framgångsrika exempel. Samverkan, delaktighet och långsiktighet är de tre viktigaste gemensamma nämnare vi har hittat i de verksamheter och projekt vi har studerat.

Däremot är det svårare att skapa en mall för hur denna samverkan, delaktighet och långsiktighet ska gå till. Lokala förutsättningar påverkar i hög utsträckning vilka möjligheter som finns.

Vi känner när nu förstudien närmar sig sitt slut att den kunskap som nu finns inom organisationerna i Folkkraft om varandra och varandras resurser och förutsättningar centralt och lokalt ändå gör troligt att det går att hitta samverkansformer. Det skulle kunna bidra dels till andra organisationers möjligheter och även kunna stötta målgruppen direkt. Dessa former går ännu inte att definiera. En avgörande nyckel är att kunskapen inom våra organisationer om varandra finns såväl lokalt som centralt.

Den bästa rollen för Folkkraft kan vara att tillhandahålla resurser och kunskap genom partnerskap med andra verksamheter eller nätverk där målgruppen är organiserad, även om detta inte sker i formella organisationer.

Problembeskrivning

Den här förstudien kom till för att undersöka hur organisationerna i nätverket Folkkraft genom samverkan kan skapa bättre förutsättningar för personer långt från arbetsmarknaden.

Utgångsläget är att det finns en paradox på svensk arbetsmarknad. Det finns många lediga jobb samtidigt som det finns många arbetslösa. Den här situationen har förstärkts i lågkonjunkturen. Det finns också en dokumenterad systematisk diskriminering på arbetsmarknaden mot personer som avviker från normen. Till exempel funktionsvarierade, de med kort utbildning eller utrikes födda.

I vissa delar av våra städer är andelen arbetslösa högre och den sociala utsattheten större. Det kan finnas både kulturella och kompetensmässiga hinder som är svåra att överbrygga. Det behövs verksamhet där de boende själva kan aktivera sig.

Det kan saknas både förtroende för samhället och självförtroende i förhållande till arbetsmarknaden, samtidigt som kunskapen om hur arbetsmarknaden bör fungera med rättigheter och skyldigheter är låg. Det är då lätt att hamna på arbetsmarknadens skuggsida, med ökad risk för social dumpning och att bli utnyttjad av kriminella arbetsgivare.

En grupp som många pekar på som har lågt deltagande på arbetsmarknaden är utrikes födda kvinnor. Överhuvudtaget är utomeuropeiskt födda en grupp med svag ställning på arbetsmarknaden i Sverige. En annan grupp med svag position på arbetsmarknaden är funktionsvarierade personer. Att stärka dessa gruppers ställning på arbetsmarknaden, är en viktig uppgift för samhällets institutioner och för våra organisationer.

Vår utgångspunkt i denna förstudie, är att en organiserad samverkan som syftar till att vara på plats i socialt och ekonomiskt utmanade områden för att skapa möjligheter för individer att närma sig arbetsmarknaden, är bra för att öka jämlikhet och för att minska segregation och ojämställdhet.

Problemet ligger i grunden i den stora ojämlikheten som råder i Sverige. Det finns också ett problem i att många som är relativt nyanlända i Sverige, saknar den nödvändiga utbildningsbakgrund som krävs för att komma in på arbetsmarknaden. Den vanligaste gemensamma nämnaren mellan alla långtidsarbetslösa oavsett bakgrund är kort utbildning.

Det finns en dokumenterad systematisk diskriminering på arbetsmarknaden mot personer som avviker från normen. Till exempel funktionsvarierade, de med kort utbildning och utrikes födda.

Samtidigt är boendesituationen i våra städer ofta segregerad, vilket skapar ekonomiskt eftersatta områden. Här har samhället på många sätt dragit sig undan och lämnar social oro och bristande framtidstro i sitt spår. Människor står långt från arbetsmarknaden och får varken verktyg eller tro att de kan komma in på den reguljära arbetsmarknaden. Det skapar grogrund för skuggsamhällen och kriminalitet. Vuxna kvinnor med utomeuropeisk bakgrund, hamnar ofta i en social situation som gör det svårt för dem att utbilda sig eller hitta ett jobb på den reguljära arbetsmarknaden.

I de segregerade och socialt och ekonomiskt utmanade bostadsområdena är den förväntade livslängden lägre, arbetslösheten högre och kriminaliteten högre. Förtroendet för samhället är lågt och det finns risk att parallella samhällsstrukturer växer fram.

Arbetsmarknadspolitiken har samtidigt omvandlats vilket skapar svårigheter, inte minst för de som har liten erfarenhet av hur det svenska samhället fungerar. Det här visar sig genom att många i de ekonomiskt eftersatta områdena, framförallt utrikes födda, står långt från arbetsmarknaden. Många saknar grundläggande utbildning och många saknar förtroende för det svenska samhället och känner inte till den svenska arbetsmarknadsmodellen. Inte minst är utrikes födda kvinnor boende i ekonomiskt eftersatta områden särskilt svåra att nå med traditionella metoder.

Problemet med social segregation och en tudelad arbetsmarknad har beskrivits under hela 2000-talet. Det finns inte en enskild åtgärd som kan

lösa problemet, utan det krävs mer från hela samhället. Stat, kommun och andra offentliga aktörer, liksom från civilsamhället och arbetsmarknadens parter.

Det finns åtgärder som har givit positiv effekt. I denna förstudie har vi tittat närmare på väl dokumenterade insatser i Borås, Västerås, Malmö och Göteborg.

De aktiviteter som verkar ha bäst förutsättningar för framgång, är de som tar utgångspunkt i de lokala förutsättningarna, som engagerar invånare, civilsamhället, lokala myndigheter och lokalt näringsliv. De tenderar också att vara långsiktiga, då projekttrötthet är ett vanligt tema i socialt och ekonomiskt eftersatta områden.

De centrala arbetsmarknadspolitiska åtgärder som har prövats, har tyvärr oftast inte lämnat några bestående effekter.

Deltagande organisationer

Förstudien har genomförts av LO-distriktet i Västsverige med stöd från LO Sverige.

Starkt bidragande aktörer i förstudien är ideella föreningar inom folkrörelserna som har ett historiskt band till varandra och som samarbetar informellt och formellt. Samtliga aktörer har deltagit i samtal om projektets utformning, mål och omfattning.

De medverkande organisationerna är de som ingår i samarbetsforumet "Folkkraft", dessa är Landsorganisationen i Sverige (LO), Arbetarnas bildningsförbund (ABF), Folkets Hus och Parker, Verdandi, Hyresgästföreningen (HGF), Pensionärernas riksorganisation (PRO) och Unga Örnar.

Respektive organisation har bidragit till förstudien genom att bidra till nulägesanalys och slutsatser. De befintliga samarbeten som pågår eller som har genomförts tidigare har ingått i vår undersökning av nuläget. Under förstudiens paraply har ett stort antal möten, samtal och aktiviteter ägt rum

där deltagande organisationer har beskrivit sina förutsättningar samt interagerat med forskare och andra organisationer.

Tack vare dessa organisationers bredd så har vi verksamheter som täcker in hela livslinjen från barndom till ålderdom. I och med organisationernas olika fokus, har vi också olika erfarenheter och kunskaper, som kan bidra till att samverkan ger pluseffekter mot att organisationerna jobbar enskilt.

Beskrivning av "Folkkraft"

Folkkraft är benämningen på ett nätverk bestående av några organisationer inom folkrörelsen som står arbetarrörelsen nära. En gemensam satsning av och med folkrörelsesverige för att skapa ett varaktigt och hållbart engagemang lokalt, där våra organisationer är en självklar samlande kraft runt om i Sverige.

Nätverket möjliggör närmare samarbeten mellan våra organisationer lokalt men även nationellt. Tillsammans kan vi genom vårt understödjande och motiverande arbete bidra positivt till människors liv och vardag. Vi vill fånga det stora engagemang som finns, genom att vara nära och närvarande och skapa möten och engagemang samt bidra positivt till samhällsutvecklingen. Detta görs främst genom att man möts och skapar verksamhet lokalt tillsammans.

Genom Folkkraft vill organisationerna bli bättre på att lokalt organisera, bilda och bidra till att fler människor får makt över sina liv och möjlighet till inflytande. Genom Folkkraft ska plattformar och mötesplatser skapas som förenar människor med olika bakgrund och över åldersgränser. I Folkkrafts arbete finns också en insikt, om att våra egna organisationer behöver utvecklas och öppna upp för fler att engagera sig. Vi behöver bli bättre på att inkludera fler och vara representativa i större omfattning. För att få ökad kraft i denna förändringsresa, ska vi tillsammans hitta lokala och konkreta utvecklingsprojekt för att ta oss vidare.

Folkkrafts målsättning är att skapa ett varaktigt och hållbart engagemang lokalt, där våra organisationer är en självklar samlande kraft runt om i Sverige.

Folkkraft ska bidra till att uppmuntra de lokala aktörerna/organisationerna att skapa förtroendeingivande relationer och samtal mellan varandra, för att skapa långsiktighet och hållbarhet i det lokala samarbetet kring arbetet för inkludering och minskad stigmatisering av områden med sociala och ekonomiska utmaningar. Lokala och relevanta verksamheter skapas senare genom en stabil och förtroendeingivande relation och förståelse för varandras roller, arbetssätt och resurser.

Folkkrafts syfte är att bidra till en positiv samhällsutveckling, med samarbeten, erfarenhetsutbyten och metodutveckling, framför allt i lokala områden som ska utgå från boende och det lokala föreningslivet. Folkkrafts mål är att motverka segregation och stärka folkrörelserna, genom att stärka organisering och mobilisering lokalt.

Mål med förstudien

Projektets mål var att dokumentera metoder för samverkan mellan deltagande organisationer. för att skapa bättre förutsättningar för projektets målgrupp att genom deltagande i verksamhet och aktiviteter närma sig arbetsmarknaden och ta plats i samhällslivet.

Målgruppen var vuxna personer långt från arbetsmarknaden.

Förstudiens mål syftade också till att undersöka möjligheten för om de fungerande metoderna kan leda till utökade lokala och regionala projekt i linje med ESF-rådets utlysningar inom programområde A1 och A2.

Metod

Redan när projektet inleddes insåg vi att vårt arbete måste inriktas mot att undersöka deltagande organisationers förutsättningar och möjligheter på olika nivåer och vad som redan har blivit gjort av både deltagande organisationer och av andra aktörer för att nå målgruppen.

Så istället för att direkt vända oss till målgruppen, så har projektet varit inriktat mot att kartlägga de enskilda organisationernas förutsättningar för att bidra till projektets mål, samt att undersöka vad som görs och har gjorts men i viss mån också vad som borde göras.

Detta har genomförts genom att LO-distriktet i Västsverige har haft två personer som i olika perioder varit aktiva som projektledare. Projektledarens roll har varit att samtala med nätverkets aktörer på regional och nationell nivå, enskilt och i grupp. Vidare har projektledaren undersökt vad de olika organisationerna har genomfört och vad som pågår just nu. Projektledaren har också undersökt forskning på området.

Anledningen att inga direkta aktiviteter har genomförts är flera, men den tydligaste är att det vore kontraproduktivt att starta aktiviteter som inte är långsiktiga för en målgrupp som redan är trött på projekt. Vi har också identifierat att Folkkraft-samarbetet inte varit en naturlig del av de regionala och lokala delarna av de deltagande organisationers verksamhet. Att öka det lokala engagemanget för samarbeten, är en nyckel till att frigöra de möjligheter till viktiga och fungerande samarbeten som vi ändå betraktar som stora.

Målet var att deltagande organisationer skulle arbeta uppsökande och lokalt i socialt och ekonomiskt eftersatta områden. Det är fortfarande ett mål för Folkkraft-samarbetet, men ännu bara realiserat på ett fåtal platser. En möjlighet som har visat sig, är att samarbeta med andra föreningar och organisationer där målgruppen redan är organiserad. Med de resurser som finns inom folkrörelserna, kan det vara en viktig katalysator för att utveckla befintliga verksamheter och öka kunskaper och kompetenser i målgruppen.

Bidragande organisationer är alla demokratiska organisationer där principerna om alla människors lika värde gäller. De horisontella principerna om ickediskriminering, tillgänglighet och jämställdhet är centrala för våra verksamheter. Flera av organisationernas arbete, syftar till att försvara och utveckla alla individers rättigheter och möjligheter som enskilda och som kollektiv av grupper.

I projektet har vi inte bara arbetat med deltagande organisationer. Vi har också kommit i kontakt med andra samhällsfunktioner till exempel bostadsbolag, akademi och kommunpolitik.

Kunskapsinsamling

Nuläge

Vi startade projektet med en kunskap om samarbetsformen Folkkraft och en bild av hur det arbetet var strukturerat. Den bilden visade sig ganska snart att vara felaktig. Vårt arbete har framförallt skett i Västsverige och i samverkan med lokala och regionala organisationer inom Folkkraft.

Bilden som visade sig var att nästan ingen av dessa regionala aktörer hade planerat resurser eller aktiviteter till samarbetet. Folkkraft som begrepp skapades strax före pandemin och det började lovande, även på lokal nivå. Hösten 2023 fanns mest en central arbetsgrupp och en styrgrupp med god vilja, men få allokerade resurser till sina respektive organisationer. Inte heller dokumentation eller kommunikation om samarbetet har varit lätt att hitta. Kunskapen om möjliga resurser och samarbeten har därför varit låg i respektive lokal organisation.

Eftersom flera av organisationerna i olika grad har ekonomiska utmaningar, kan det nästan uppstå ett konkurrensförhållande snarare än ett samarbete om de tillgängliga resurserna inom Folkkraftsamarbetet.

Trots detta finns ändå samarbeten som fungerar och som har fungerat länge. Vi kommer senare att beskriva en verksamhetsmodell i Malmö som är framgångsrik.

Om vi ser på resurserna i organisationerna under Folkkrafts paraply, så är de enorma. Organisationerna har tillsammans en unik infrastruktur för folkrörelsearbete. Folkets hus och parker har över 500 mötesplatser i landet med olika föreningar som andelsägare. I ABF ingår 80 medlemsorganisationer och organisationen finns i nästan varenda svensk kommun. LO-förbunden och LO-facken i kommunerna har aktiviteter i stort

sett i hela landet, liksom PRO. Hyresgästföreningen finns där hyreslägenheter finns och har också tillgång till både lokaler och resurser, inte minst i socialt utmanade områden.

Unga Örnar som har en unik verksamhet för unga och Verdandi som gör sociala insatser är inte lika geografiskt utbredda längre, men gör stor nytta där de är verksamma och har goda kontaktnät inom övriga folkrörelser.

Det finns i alla dessa organisationer tusentals förtroendevalda som vill göra samhällsnytta. Däremot har de inte så ofta verksamhet som når vår målgrupp.

Vi har tagit del av forskning som genomförts av Gabriella Elgenius, professor i Sociologi vid Göteborgs Universitet. Den visar bland annat att organisering i socialt utsatta områden pågår hela tiden, men inte alltid i en formell organisation utan snarare i en slags gräsrotsengagemang.

Ett resultat av Elgenius forskning som tydligt träder fram är att behovet är stort att stärka individer, i första hand med psykologiska och sociologiska verktyg, och kompensera för den strukturella ojämlikheten innan det är fruktbart med formell utbildning. Att bryta ett socialt utanförskap, kräver mer än formella kunskaper i svenska och matte, även om utbildning är en nyckel även till att bygga självkänsla och andra sociala kapital. De strategier som behöver användas, måste bygga på ett långsiktigt förtroendebyggande där inkludering är en nyckel. Ett sådant arbetssätt påminner mycket om den modell som används inom folkbildningen, där alla bidrar till varandras lärande.

”Otaliga integrationsinitiativ har fokuserat på att ge kompetens för anställningsbarhet, men har misslyckats med att ta itu med de ojämlikheter som minoritetsgrupper möter, inklusive invandrare och invånare i områden med stor mångfald, kanske genom att främst fokusera på humankapital på bekostnad av strukturella faktorer som försvårar möjligheterna att få anställning.” (Källa:

*Civilsamhällets bidrag till integration i bostadsområden
med socioekonomiska utmaningar, Elgenius 2023)*

Elgenius menar alltså att de formella kompetenserna är mindre betydelsefulla för individers möjlighet att närma sig anställning, än det sociala kapitalet, vilket kan liknas vid att en individ känner sig som en likvärdig medlem i samhällsstrukturen och agerar som en sådan.

Det här är ett mönster som vi känner igen från Borås stads arbete i stadsdelen Norrby, där invånarna själva stöttas att ta ansvar och där några av Folkkrafts organisationer ingår, (ABF, HGF, Folkets hus och parker), insatser riktas förvisso med fokus på unga, men handlar till exempel om att förbättra tandhälsa, öka valdeltagande, skapa aktiviteter och mötesplatser och meningsfull fritid. Genom att minska den sociala eftersattheten, ökar möjligheten till framtidshopp och anknytning till övriga samhället. Det skapar dessutom positiva spiraler, som förenklar arbetet för varje år även om många grundproblem finns kvar.

En av nycklarna till framgång är att civilsamhället och de boende i området, i samarbete med tjänstemän och forskare, har varit delaktiga i allt arbete med metod och arbetssätt på Norrby, också det påminner om folkbildningens traditionella metoder.

Omvärld

En nyckelspelare när vi talar om effektiva åtgärder mot ekonomisk och social segregation är såklart de kommuner som har befolkningsansvaret. Vi har inom ramen för förstudien, samtalat med politiker som ansvarar för sociala insatser och för arbetsmarknadsåtgärder i Göteborg. I Göteborg har det kommunala bostadsbolaget AB Framtiden tilldelats ansvar och medel för att inga områden i Göteborg skall anses som utsatta av polisen 2030. De har dock inte fått något samordningsansvar, vilket leder till en situation där det finns mycket resurser och många insatser men det är svårt att veta exakt vad som pågår på en given plats. Till detta kommer resurser som stadens fyra socialnämnder förfogar över, både till bidrag till civilsamhället och

förebyggande sociala insatser, fältassistenter, sociala arbeten och liknande insatser. Föreningsstödjande verksamhet förekommer även inom Idrott- och föreningsförvaltningen, Funktionsstödsförvaltningen och Kulturförvaltningen.

Kort sagt så finns det resurser till stora insatser, men de stora insatserna hade behövt en rejäl dos av samordning, och inte minst delaktighet från civilsamhället. Självklart är det också en mycket heterogen typ av mottagare av stöd, små och stora vilket också bidrar till svårigheter att samordna resurserna.

Göteborg är unikt med sin storlek och sin stora allmännyttiga bostadskoncern. Men resurser finns i hela landet.

När vi ser till vår målgrupp så finns det kommunala ansvaret i huvudsak hos socialnämnder och arbetsmarknadsenheter. Här finns det en insikt att projekttröttheten är stor. De långsiktiga verksamheterna har dock inte haft en kontinuerlig framgång. Vägen till möjligheten att utbilda sig och därmed ha möjlighet att söka anställning, är ofta väldigt lång och de individuella förutsättningarna är komplicerade.

Till problematiken för målgruppen tillkommer en kultur på arbetsmarknaden som missgynnar normbrytare. Något som har bidragit till en stor arbetslöshet, framförallt i den utomeuropeiskt födda befolkningen och som blir ändå tydligare när det gäller utomeuropeiskt födda med kort utbildning. Denna grupp är starkt överrepresenterad bland de långtidsarbetslösa som är inskrivna på arbetsförmedlingen.

Ett annat omvärldsbeslut som påverkar, är att flyktingar inte längre får permanenta uppehållstillstånd vilket gör anknytningen till Sverige svagare och incitamenten till att lära sig språk och andra färdigheter mindre.

Vi ser just nu också kraftiga neddragningar av resurser till folkbildning och ett sviktande medlemsantal och engagemang i många av de större folkrörelserna inklusive LO. Att den politiska dagordningen allt mer handlar om repressiva åtgärder, istället för förebyggande och samhällsbyggande är

oroväckande för utvecklingen i de ekonomiskt och socialt eftersatta delarna av städerna.

Ytterligare en målgruppsrelaterad observation är, att stort fokus är på ungdomars levnads- och framtidsvillkor. Det och en fragmentiserad arbetsmarknadspolitik gör att vår målgrupps behov inte blir de högst prioriterade. Även om politikerna gärna pratar om till exempel utrikesfödda kvinnors deltagande på arbetsmarknaden, så är resurserna inte prioriterade till att faktiskt få dem i arbete.

Folkrörelserna inom Folkkraft

När vi tittar närmare på vårt eget nätverk och förutsättningarna för utvecklad samverkan och möjlighet att bidra till målgruppens närmande mot arbetsmarknaden, så är det några saker som genomgående återkommer. Generellt så gäller det att förutsättningarna lokalt är väldigt skiftande, men ett stort hinder för samverkan är bristande kunskap om Folkkraft och varandras resurser lokalt.

Nedan följer en kort genomgång av de olika organisationernas möjlighet att bidra till Folkkraft.

LO- finns nationellt, regionalt och lokalt. Kan bidra med kunskap och utbildning kring arbetsmarknadens funktioner och facklig organisering. Har förtroendevalda i alla kommuner. Har avsatt centrala pengar för lokal verksamhet i varje kommun.

ABF – finns nationellt, regionalt och lokalt. Består av drygt 80 medlemsorganisationer med nationella eller regionala samarbetsavtal. Kan bidra med lokaler, kunskap och skräddarsydda utbildningar. Har också möjlighet att finansiera studiecirklar som utgår från målgruppens egna önskemål. Kan vara en bra samarbetspartner för lokala nätverk eller löst knutna organisationer.

Folkets Hus och Parker – finns nationellt, regionalt och lokalt. Har närmare 500 medlemsföreningar som framförallt driver Folkets Hus,

biografer och folkparker. Kan bidra med lokaler, mötesplatser och lokala kontakter till övriga civilsamhället.

Verdandi – finns nationellt och lokalt. Kan bidra med en unik erfarenhet att arbeta med och i social utsatthet.

HGF – finns nationellt, regionalt och lokalt, har verksamhet överallt där hyreshus finns. Kan bidra med lokaler och kunskap om och tillgång till lokala nätverk.

PRO – finns nationellt och lokalt. Har 1200 lokalföreningar. Kan bidra med lokala erfarenheter och volontärer.

Unga örnar- finns nationellt och lokalt. Kan bidra med aktiviteter för barn och unga.

Tillsammans har alltså nätverket Folkkraft betydande resurser inte minst i form av lokaler och förtroendevalda. Det finns också centralt avsatta resurser just till organiserade samarbeten inom nätverket. Den resurs som saknas verkar vara det lokala engagemanget för att arbeta inom nätverket. Något som mest troligt beror på bristande kunskap om varandras verksamhet.

Forskning och projekt

En viktig del av förstudien har varit att undersöka vad som görs och har gjorts, vilken forskning som finns och hur det kan lära oss om framgångsfaktorer för att nå förstudiens mål och målgrupp. Nedan kommer vi att kort beskriva de viktigaste delarna från några väldigt olika insatser.

Vi börjar i Borås. Där har Borås stad i samarbete en rad lokalt verksamma organisationer, däribland Folkkraft-organisationerna ABF och Hyresgästföreningen, startat en stor och framgångsrik verksamhet för att öka den sociala hållbarheten i stadsdelen Norrby.

Det finns mycket positivt att ta med från arbetet i Norrby. Vårt mål var att ta fram en metod, för hur stärkt samverkan kan bidra till att vår målgrupp ska närma sig arbetsmarknaden. Verksamheten i Norrby har kommit nära en

sådan metod. Det börjar med att man blandar in det lokala civilsamhället och den lokala befolkningen för att skaffa kunskap om vad de anser är det viktigaste som behöver göras. Det skapas lokala mötesplatser i Norrbys hus och inte minst är det en långsiktig, kontinuerlig verksamhet. ”Processen har haft en given ram men parterna har utforskat området, löst problem och medskapat tillsammans under tiden.” (Källa: *Kunskapsunderlag 2022 – Norrby - Områdesutveckling för ett socialt hållbart Borås*)

En stor del är att det finns en Överenskommelse mellan Borås stad och de samhällsaktörer och invånare som finns på Norrby. Den är framtagen för att alla ska kunna vara med på lika villkor, ”att förslag på lösningar ska formuleras tillsammans och insatser genomförs tillsammans.” (Källa: se ovan) framtagandet av Överenskommelsen har bland annat skett i form av studiecirkel.

I Norrby är arbetslösheten hög. För att hjälpa människor närmare arbetsmarknaden så var ett tydligt förslag språkcaféer för att bidra till förbättrad svenska. Man vill anordna jobbmässor, men också familjedagar med människor från andra bostadsområden för att öka sina nätverk.

En annan verksamhet där skapandet av mötesplatser varit central är arbetet som görs på Motettens Folkets Hus i Malmö. Här har LO Skåne engagerat sig tillsammans med Folkets Hus och Parker, ABF, Verdandi och andra lokala aktörer för att öka utbytet mellan människor i området med ett särskilt fokus på de som står utanför arbetsmarknaden.

Här var behovet av kunskap om varandra i centrum från början, därför ordnades både en föreläsningsserie och familjedagar för att öka kunskapen om varandra och varandras organisationer.

Utbytet har lett till ökad aktivitet i Motettens Folkets Hus och nya grupper av till exempel ungdomar har hittat till lokalerna.

Idag finns en lokal styrgrupp med representation från alla aktiva grupper som planerar utifrån de önskemål som kommer in från de boende i området

och det finns central finansiering som bidrar till att verksamheten kan vara långsiktig och kontinuerlig.

Eva Nilsson-Lundmark och Ingvar Nilsson har ansvarat för processen och skrivit rapporten *Ensam är inte stark – Att bygga samverkan från grunden – om arbetet mot gängkriminalitet i Västerås* de framgångsfaktorer den rapporten beskriver hur ett tillitsskapande arbete kan ske i samverkan mellan myndigheter, kommun och civilsamhället. I socialt och ekonomiskt eftersatta områden är tillit ofta svårt att bygga. Frågan hur det går att bygga socialt kapital i utsatta områden är central för rapporten, något som stämmer väl överens med de slutsatser professor Gabriella Elgenius drar i sin forskning om vad som krävs för att dessa områden och de som bor i dem ska närma sig majoritetssamhället i social status.

De framgångsfaktorer som man identifierar i Västerås, är att samverkan bidrar till att bygga en social infrastruktur. Mötesplatser, aktiviteter – som leder till relationer och kunskaper som bygger förståelse och tillit och i bästa fall en känsla av samhällsgemenskap.

Elgenius menar att tron att människor i socialt eftersatta områden är oorganiserade är stark men felaktig. Människor är organiserade, bara inte i de organisationer som är kända utanför området. Här finns alltså nätverk. De fungerar som en slags ersättning för ett frånvarande majoritetssamhälle. Är man villig att investera i tillitsskapande verksamhet, finns alltså strukturer som kan delta i arbete för att öka individers och grupperns möjlighet att känna samhällsgemenskap och kunna närma sig de verktyg som behövs för att ta sig in i majoritetssamhället strukturer, det vill säga jobb, utbildning och samhällsliv.

I Göteborg har organiserat arbete i bostadsområden, bidragit till att skapa både jobb och utbildning. De ”Framtidshubbar” som nu finns i hela Göteborg är ett resultat av hur fackförbundet Fastighets under 2010-talet inledde ett arbete tillsammans med kommunala bostadsbolag, vuxenutbildning och arbetsförmedling, att utbilda handledare för att kunna ta emot praktikanter som utbildade sig till fastighetsskötare. I den officiella

historieskrivningen finns inte Fastighets roll beskriven, men det var en mycket viktig del i arbetet för att nå framgång. I det projekt som kallades ”Välkommen till framtiden” var över 80 procent av deltagarna anställda två år efter projektets avslutande.

Centralt var alltså samverkan mellan lokalsamhället och de offentliga aktörer som fanns på plats. Drivkraften var dock att få människor in på arbetsmarknaden.

Arbetet i de så kallade Framtidshubbar som idag drivs i samarbete mellan Bostads AB Framtiden och civilsamhället utgår direkt från lärdomarna i Välkommen till Framtiden. Att det som startade som ett projekt för att organisera ett bostadsområde nu har blivit en permanent verksamhet måste ses som en stor framgång för modellen.

Måluppfyllelse

Vi bedömer förstudiens måluppfyllelse som begränsad. De strukturella bristerna hos deltagande organisationer har skapat ett svårare arbete med att få igång aktivitet mellan deltagande organisationer inom ramen för förstudien. Däremot har arbetet med förstudien skapat goda förutsättningar och kunskaper, för hur arbetet med att gemensamt organisera dessa folkrörelseorganisationer, för att bidra till ökad samhällsnytta, bör fortgå.

Vi ser att där det finns en tydlig verksamhet med tydliga roller och ett lokalt engagemang, så är det lätt att nå framgång i att engagera lokala invånare och civilsamhället i positiva aktiviteter, som bland annat kan leda till att personer närmar sig arbetsmarknaden. I vår studie har vi bland annat tittat på Borås stad och arbetet för ökad social hållbarhet i stadsdelen Norrby och även det arbete som LO-distriktet i Skåne driver i Malmö tillsammans med Folkets hus och Parker, Verdandi med flera.

Så vad vi säkert kan säga är, att det är en framgångsfaktor att samla olika organisationer från civilsamhället för att skapa positiv samhällsutveckling. Däremot kan vi inte hävda att det finns en särskild metod, utan att det istället verkar bygga på lokala förutsättningar om samverkan ska kunna

fungera. Det behövs kunskap och kännedom om varandra och varandras verksamheter, det behövs engagerade personer, resurser och samordning. Detta stöds bland annat av det arbete som gjorts för att arbeta mot gängkriminalitet i Västerås.

Att folkrörelsernas organisationer kan bidra med allt detta är tydligt och därför kan Folkkraft fortsatt vara ett samarbetsparaply, som kan leverera ökad samhällsnytta och positiva effekter för målgruppen. Däremot kan vi inte hävda att vi lyckats säkra en särskild metod för byggande av civilsamhälle eller för att få målgruppen vuxna långt från arbetsmarknaden att närma sig densamma.

Slutsatser

För att nå vår målgrupp, vuxna människor som är långt från arbetsmarknaden, går det inte att jobba på samma sätt som med en målgrupp som är en del av majoritetssamhället. Det gäller i ännu högre grad om målgruppen bor i ett socialt och ekonomiskt eftersatt område.

För att nå målgruppen måste stor vikt läggas på tillitsbyggande. Det innebär ett långsiktigt lokalt engagemang, där mötesplatser mellan målgruppen och majoritetssamhället kan utvecklas och där majoritetssamhällets normer kan förmedlas via samtal som präglas av öppenhet och respekt. De största hindren för att bli en del av majoritetssamhället är ofta av sociologisk natur snarare än materiell, även om boendesituation och trångboddhet självklart också påverkar människors sociala position.

Positiv utveckling är fullt möjlig, men kräver större öppenhet och ett mer kreativt samarbete, där etablerade folkrörelseorganisationer kan stötta gräsrotsinitiativ.

Den sociala problematiken är erkänd av samhället och det finns enorma möjligheter och resurser som är avsatta av olika samhällsaktörer för att hantera problemen. Dessa är dock sällan samordnade och många aktörer använder resurser i parallella spår, som inte sällan skapar kortsiktighet och ökar befolkningens projektrötthet.

Det finns stor inneboende kraft i lokal organisering, men det bygger på lyhördhet och öppenhet för de lokala förutsättningarna.

För organisationerna i Folkkraft finns stora vinster att göra i samarbete med varandra och även med andra nätverk och föreningar. Men vi blir lätt hemmablinda och använder inte varandras möjligheter. Det beror tyvärr ofta på grund av okunskap om dessa möjligheter. När kunskap och personkännedom finns uppstår också positiva samarbeten. Det gäller på alla nivåer.

Det är därför tydligt att Folkkraft-samarbetet kan vara en mycket bra resurs i arbetet med att öka människors sociala kapital. Det är långsiktig verksamhet i stabila och resursstarka organisationer. Bristen hos organisationerna ligger främst i, att även om infrastruktur finns, så är den lokala förankringen i socialt eftersatta områden svag. Därför behövs ett bredare samarbete med gräsrotsengagerade och andra delar av föreningslivet och civilsamhället.

En nyckel till framgång är att öppna arenor eller mötesplatser. Det handlar om att bjuda in och skapa kunskap och respekt för varandras förutsättningar och mål.

Inte minst är vikten av långsiktighet en oerhört viktig slutsats. Det krävs tid och uthållighet för att bygga tillit och förtroende och det krävs underhåll och resurser för att ständigt rekrytera och utveckla nätverk och verksamheter.

Till sist krävs att samhället tar ett större ansvar för att motverka de processer som skapar parallella samhällsstrukturer och normsystem. På senare år har vikten av repressiva åtgärder mot social oro och kriminalitet hamnat i fokus, före samhällsbyggande och förebyggande åtgärder för långsiktig förändring. Det är förvisso nödvändigt att bekämpa de oacceptabla brottsliga strukturer som växer fram, men för att bekämpa de normsystem som gör dem möjliga krävs ett bättre lokalt samarbete i de socialt och ekonomiskt eftersatta stadsdelarna i våra tätorter.

Om vi på allvar vill nå de som står långt ifrån arbetsmarknaden, främst på grund av sociala orsaker, kort utbildning, språkproblematik, med mera. Då måste vi på allvar öppna för att de ska kunna stärka sig själva och sitt bostadsområde för att bryta de sociala hinder som finns. Det gör vi genom att lokalbefolkning, samt ett lokalt närvarande och aktivt civilsamhälle, samarbetar med myndigheter, näringsliv och kommun för att uppnå en långsiktig förändring.

Folkkraft kan bidra med resurser, kunskaper och mötesplatser för en långsiktigt förbättrad samhällsutveckling.

"DET VI KAN VARA SÄKRA PÅ
ÄR ATT OM VI GÖR SAKER SÅ
KOMMER DET HÄNDA
SAKER."

Förslag

Till Folkkrafts organisationer

1. Öka kunskapen om varandra och andra i lokalsamhället genom utbildning och nätverksträffar på alla nivåer i organisationerna.
2. Öppna tillgängliga lokaler för att möjliggöra mötesplatser för varandras verksamheter.
3. Öka kunskapen om lokalt tillgängliga resurser i varandras verksamheter.
4. Arbeta utifrån lokala förutsättningar och lokalbefolkningens önskemål.
5. Formalisera verksamheten som ska utföras lokalt. Blanda in alla intressenter och skriv ned vad som ska göras och vilka mål som finns med verksamheten.
6. Utgå från att människor behöver sociala verktyg snarare än formell kompetenshöjning för att kunna ta nästa steg mot att bli en del av majoritetssamhället och till exempel närma sig arbetsmarknaden. Bygg tillit.

7. Se utanför era egna organisationers mål. Se på nyttan för samhället i stort.
8. Arbeta långsiktigt och rekrytera hela tiden nya personer som kan bidra till verksamheten.

Till offentliga myndigheter och kommunala instanser

1. Låt civilsamhället arbeta, men skapa nätverk med viktiga aktörer.
2. Ta med andra samhällsaktörer i samarbetet, till exempel lokalt näringsliv.
3. Skapa formaliserade strukturer som bryter gränser mellan myndigheter, civilsamhälle och kommunala förvaltningar.
4. Fördela resurser mellan repressiva åtgärder och förebyggande åtgärder.
5. Bli möjliggörare av förändring och ge mandat till de som kan göra skillnad lokalt.
6. Bidra till förändring genom att öppet och respektfullt delta i dialog med lokalsamhällets representanter.
7. Arbeta långsiktigt.
8. Var modiga. Allt kommer inte att bli perfekt men om man inte provar och lär sig så kommer inget att lyckas.

Referenser

Skriftliga källor

Lokal mobilisering i bostadsområden med socioekonomiska utmaningar – läxhjälp, lokal samverkan och en modell för gräsrotsorganisering. Gabriella Elgenius, Annsofie Olsson, Arfi Yousuf, 2023

Civilsamhällets bidrag till integration i bostadsområden med socioekonomiska utmaningar, Gabriella Elgenius 2023

Kunskapsunderlag 2022 – Norrby - Områdesutveckling för ett socialt hållbart Borås, Ida Grindsjö och Maja Karlsson, 2022

Välkommen till Framtiden - Slutrapport, Sükran Dogan, 2019

Ensam är inte stark - att bygga samverkan från grunden. Om arbetet mot gängkriminalitet i Västerås. Eva Nilsson Lundmark och Ingvar Nilsson 2024

Muntliga källor

Samtal med kommunalråd med ansvar för socialnämnder samt kommunalråd med ansvar för arbetsmarknad och vuxenutbildning, Göteborg 2024

Samtal med Gabriella Elgenius, professor i Sociologi, Göteborgs Universitet
Ett omfattande antal samtal med representanter för Folkkrafts organisationer på lokal, regional och nationell nivå.

Samtal med initiativtagare till Välkommen till Framtiden från Bostadsbolaget i Göteborg.

Deltagande i kunskapshöjande seminarier och aktiviteter bland annat i Bergsjön talks, Hammarkullekarnevalen och om arbetet i Västerås.